

■ Niemiecki propagandowy kalendarz z „Kraju Warty”

Autor: Bogumił Rudawski (IZ)

W Archiwum II Wojny Światowej Instytutu Zachodniego przechowywany jest kalendarz ścienny dla Kraju Warty, używany w 1944 r. Kalendarz, składający się z sześćdziesięciu kart formatu nieco mniejszego od A4 (25 x 18 cm), zawiera charakterystyczne dla nazistowskiej propagandy ilustracje (głównie zdjęcia) oraz komentarze.

Na pierwszej z dwóch załączonych poniżej reprodukcji znajduje się karta tytułowa kalendarza. Grafika przedstawia niemieckiego orła, chwytającego szponami za miecz i pług. Niżej umieszczono fragment przemówienia Arthura Greisera, namiestnika Rzeszy i gauleitera Kraju Warty. Całość opatrzone faksymile odręcznego podpisu Greisera.

Niemcy od początku okupacji dążyli do jak najszybszej „germanizacji ziemi” w Kraju Warty – niemieckiej jednostce administracyjnej, obejmującej Wielkopolskę i część ziemi łódzkiej z Łodzią. W myśl słów Adolfa Hitlera, iż „germanizacja może dotyczyć tylko ziemi, nie ludzi”, z zajętego terytorium wysiedlano Polaków, osiedlając w ich miejsce ludność niemiecką. „Germanizacja ziemi” wpisywała się w szerszy program „przewycięzania braku przestrzeni”, jak sformułował to Greiser na tytułowej karcie kalendarza. Na zdobytym terytorium naziści planowali stworzyć nowy kraj, tętniący „niemieckim życiem”.

Ideę tę oddaje symboliczna ilustracja, którą opatrzone okładkę kalendarza. Miecz trzymany w szponach orła może nawiązywać do prowadzonej w Kraju Warty niemieckiej walki narodowościowej, skierowanej przeciwko Słowianom i Żydom. Zapewne symbolizuje niemiecką siłę i wolę spełnienia cywilizacyjnej misji na Wschodzie, postrzeganym jako odwieczna „przestrzeń życiowa” (*Lebensraum*) narodu niemieckiego. Pług z kolei mógł przywoływać jeden z ważniejszych celów polityki okupanta niemieckiego w Wielkopolsce.

Greiser dążył otóż do uczynienia z Kraju Warty „spichlerza” Rzeszy, który miał być rolniczym zapleczem III Rzeszy. Z tego też względu podczas wojny dążono do zwiększenia tu produkcji rolnej i hodowlanej.

Na pierwszej karcie kalendarza (pod datą 1 stycznia) znajduje się zdjęcie, przedstawiające Arthura Greisera w otoczeniu niemieckich żołnierzy, odznaczonych Krzyżem Rycerskim. Przybyli oni do Kraju Warty na osobiste zaproszenie gauleitera, by „opowiedzieć o swoich wojennych przeżyciach, duchu i zaangażowaniu niemieckiego Wehrmachtu”. Kraj Warty, określany jako „okręg żołnierzy”, zamierzano bowiem uczynić miejscem osiedlania się niemieckich weteranów. Mieli oni tworzyć trzon osadników i stać się czołowymi „bojownikami” w umacnianiu niemieckości Wielkopolski.

Na kolejnych kartach kalendarza zamieszczono m.in. ilustracje przedstawiające różne miasta Kraju Warty, idylliczne krajobrazy regionu i sylwetki pochodzących z Wielkopolski działaczy NSDAP.

Kalendarz przechowywany jest w Archiwum pod sygnaturą I.Z. Dok. I - 228 w dziale dokumentów niemieckich. Do zbiorów Instytutu Zachodniego przekazał go prof. Zygmunt Wojciechowski, założyciel i pierwszy dyrektor placówki.

Bogumił Rudawski –pracownik Instytutu Zachodniego, historyk, zajmuje się dziejami okupacji niemieckiej w Polsce i II wojną światową.

Fotografia 1

Das Wartheland — so hat es Gauleiter und Reichsstatthalter Arthur Greiser immer wieder betont — steht allen Frontkämpfern als „Gau der Frontsoldaten“ offen. Die Verwirklichung dieses Zieles wird schon jetzt mit allen Mitteln angestrebt; der Beginn wurde mit der Berufung eines bekannten Ritterkreuzträgers zum Bürgermeister von Kutno gemacht.

Das Hauptgewicht der Sehhaftmachung von Frontkämpfern im Wartheland liegt jedoch auf dem ländlichen Sektor. Über die Erfassung, Zuführung und Betreuung der siedlungswilligen Kriegsteilnehmer sind genaue Bestimmungen erlassen worden, die als Grundlage für diese großzügige Maßnahme dienen. Sie wurden vom Reichsmarschall als Beauftragtem für den Vierjahresplan und vom Reichsführer HH als dem Reichskommissar für die Festigung deutschen Volkstums in enger Zusammenarbeit mit dem Oberkommando der Wehrmacht und im Einvernehmen mit der Parteikanzlei ausgearbeitet.

Das Bild zeigt Gauleiter und Reichsstatthalter Greiser im Gespräch mit Ritterkreuzträgern, die im Wartheland zu den Volksgenossen über ihre Kampferlebnisse und den Geist und Einsatz der deutschen Wehrmacht gesprochen hatten.

Foto: Gaubildstelle (Paschkowsky).

Januar

1

Sonnabend

Neujahr
1834 Beseitigung
der inner-
deutschen Zoll-
grenzen

Fotografia 2